

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 14. listopadu 2023 ve věci č. 48173/18 – *Cangi a ostatní proti Turecku*

Senát druhé sekce Soudu shledal šesti hlasy proti jednomu, že stížnosti čtyř ze šesti stěžovatelů, kteří namítali porušení svého práva na spravedlivý proces v rámci řízení před správním soudem týkajícího se posuzování vlivů zlatého dolu na životní prostředí, nejsou slučitelné *rationae materiae* s ustanoveními Úmluvy. U zbývajících dvou stěžovatelů dospěl Soud jednomyslně k závěru, že nemožnost položit znalcům vlastní otázky nepředstavovala porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy. K závěru o porušení uvedeného ustanovení však dospěl v důsledku toho, že stěžovatelům nebyly zaslány podklady, z nichž znalci při zpracování svých posudků vycházeli.

I. Skutkové okolnosti

Turecké ministerstvo životního prostředí a přírodních zdrojů („ministerstvo“) schválilo v červnu 2013 zprávu o posouzení vlivů na životní prostředí ("zpráva EIA") ve vztahu k těžbě zlata pomocí kyanidového loužení v dole Kışladağ.

Stěžovatelé se následně žalobou u správního soudu domáhali zrušení tohoto rozhodnutí. Správní soud v průběhu řízení jmenoval znalce a za přítomnosti účastníků provedl místní šetření. Znalci ve svém posudku poukázali na pravděpodobnost vytvoření kyselé důlní drenáže v důsledku vzniku velkého povrchového jezera po ukončení důlní činnosti a následné kontaminace podzemních vod. Na žádost soudu upřesnili, že jezero bude hluboké maximálně jeden až dva metry a že měření ve zprávě EIA jsou v tomto ohledu přesná. Správní soud na tomto základě žalobu zamítl. Nejvyšší správní soud nicméně jeho rozhodnutí z důvodu nedostatků znaleckého posudku zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Správní soud proto nechal vypracovat nový posudek a provedl nové místní šetření. Stěžovatelé následně předložili seznam otázek, které by měli znalci podle jejich názoru zodpovědět nad rámec otázek položených soudem. Tyto otázky však soud znalcům nepoložil.

Posudky, které znalci správnímu soudu předložili a které byly zaslány i účastníkům řízení, vycházely mimo jiné z posudků vypracovaných jinými odborníky v souvislosti s dolem Kışladağ. Tyto podklady byly součástí spisu. Stěžovatelé však namítali, že neměli možnost se k nim vyjádřit, jelikož jim nebyly zaslány. Výhrady měli i vůči obsahu předložených znaleckých posudků. Některé aspekty, na něž směřovaly zaslané otázky, totiž nebyly vůbec posouzeny.

Správní soud námitkám stěžovatelů nevyhověl a žalobu zamítl. Následným opravným prostředkům nevyhověl ani Nejvyšší správní soud, ani Ústavní soud.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatelé namítali, že došlo k porušení jejich práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jelikož neměli možnost položit znalcům vlastní otázky; podklady jim nebyly zaslány k vyjádření a vnitrostátní soudy nereagovaly na jejich námitky vůči závěrům znaleckých posudků.

A. K PŘIJATELNOSTI

Soud se nejprve vyjádřil ke slučitelnosti stížnosti s ustanoveními Úmluvy *rationae personae*. Jelikož byli stěžovatelé účastníky řízení před správním soudem, a byli tak přímo dotčeni jeho namítanými vadami, nebylo možné jejich stížnost podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy považovat za neslučitelnou *rationae personae*.

Ohledně slučitelnosti *rationae materiae* Soud ve vztahu k některým stěžovatelům dospěl k opačnému závěru. V těsné blízkosti dolu totiž žili či vlastnili nemovitost pouze dva z nich. Výsledek řízení tak měl přímý vliv na jejich právo žít ve zdravém životním prostředí. Zbýající stěžovatelé plnili dle svých slov funkci „veřejného hlídacího psa“, provoz dolu se jich však přímo osobně nedotýkal. V tomto směru Soud shledal odlišnost projednávané věci oproti případům, které řešil ve své předchozí judikatuře

(*Okay a ostatní proti Turecku*, č. 36220/97, rozsudek ze dne 12. července 2005, § 66–67, kde Soud konstatoval, že byť stěžovatelé nežili v blízkosti tří tepelných elektráren, proti nimž stížnost směřovala, byli i tak dotčeni jejich emisemi). Soud proto ve vztahu k těmto stěžovatelům dospěl k závěru, že řízení před správním soudem se přímo nedotýkalo jejich „občanských práv a závazků“. Jejich stížnost tak nebyla slučitelná *rationae materiae* s ustanoveními Úmluvy.

B. K ODŮVODNĚNOSTI

a) Obecné zásady

Soud úvodem připomněl, že článek 6 Úmluvy sice zaručuje právo na spravedlivý proces, nestanovuje však žádná pravidla pro posouzení přípustnosti důkazů nebo způsob jejich hodnocení; uvedené je proto primárně věcí vnitrostátní právní úpravy a vnitrostátních soudů (*Carmel Saliba proti Maltě*, č. 24221/13, rozsudek ze dne 29. listopadu 2016, § 63).

Soud dále zdůraznil, že zásada kontradiktornosti se týká řízení před „soudem“. Z čl. 6 odst. 1 proto nelze dovodit obecnou zásadu, podle níž by strany řízení musely mít za každé situace možnost účastnit se rozhovorů, které vede ustanovený znalec, či se seznámit se všemi podklady, z nichž vycházel (*Mantovanelli proti Francii*, č. 21497/93, rozsudek ze dne 18. března 1997, § 33; a nověji *Test-Achats proti Belgii*, č. 77039/12, rozsudek ze dne 13. prosince 2022, § 20). Při posuzování, zda byly dodrženy zásady rovnosti zbraní a kontradiktornosti řízení, je třeba zohlednit procesní postavení znalců v průběhu řízení, způsob výkonu jejich činnosti a způsob hodnocení jejich posudků ze strany soudů (*Hamzagić proti Chorvatsku*, č. 68437/13, rozsudek ze dne 19. prosince 2021, § 43).

Zásada kontradiktornosti navíc zahrnuje právo stran řízení seznámit se se všemi předloženými důkazy a připomínkami, které byly předloženy s cílem ovlivnit rozhodnutí soudu, a vyjádřit se k nim (*Andersena proti Lotyšsku*, č. 79441/17, rozsudek ze dne 19. září 2019, § 87). Tato možnost jim musí být poskytnuta v přiměřené formě a v přiměřené lhůtě; v případě potřeby písemně a předem (*Krčmář a ostatní proti České republice*, č. 35376/97, rozsudek ze dne 3. března 2000, § 42; a *Colloredo Mannsfeld proti České republice*, č. 15275/11 a č. 76058/12, rozsudek ze dne 15. prosince 2006, § 33).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

1. Nemožnost položit znalcům otázky

V projednávané věci Soud shledal, že zásadu kontradiktornosti řízení nelze vykládat tak, že z ní plyne právo stran klást znalcům otázky, pokud to vnitrostátní právo neumožňuje. Vnitrostátní soudy by nicméně měly respektovat právo stran účinně se účastnit procesu znaleckého zkoumání v rozsahu vyžadovaném okolnostmi dané věci.

Stěžovatelé nenamítali, že by jejich dotazy byly pro výsledek řízení rozhodující, ani že by se týkaly klíčové otázky, kterou vnitrostátní soudy neposoudily (srov. *Erdoğan Kurt a ostatní proti Turecku*, č. 50772/11, rozsudek ze dne 6. června 2017, § 63). Rozsah přezkumu ze strany správních soudů se přitom podle Soudu může odvíjet nejenom od povahy předmětu řízení, ale také obecněji od povahy dotčených „občanských práv a závazků“ a od povahy cíle sledovaného vnitrostátním právem (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá proti Portugalsku*, č. 55391/13, rozsudek velkého senátu ze dne 6. listopadu 2018, § 180).

Podstata původního sporu se týkala otázky slučitelnosti chodu zlatého dolu s předpisy EIA, tedy specializované a technické oblasti práva, nikoliv dotčených individuálních práv stěžovatelů. Vyloučení dotazů stěžovatelů proto podle Soudu nepředstavovalo problém ve světle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, a v tomto směru tedy ani nedošlo k porušení uvedeného ustanovení.

2. Nezaslání podkladů, z nichž znalci vycházeli

K opačnému závěru však Soud dospěl ve vztahu ke skutečnosti, že stěžovatelé neměli možnost se seznámit s odbornými podklady, z nichž znalci při zpracování svých posudků vycházeli. Jednalo se přitom o materiály, které nebyly veřejně dostupné. Na tom nic nezměnila ani námitka vlády, že stěžovatelé mohli nahlédnout do spisu. Soud zdůraznil, že možnost nahlédnout do spisu sama o sobě

nepředstavuje dostatečnou záruku co do zajištění práv stěžovatelů na kontradiktorní řízení (*Göç proti Turecku*, č. 36590/97, rozsudek velkého senátu ze dne 11. července 2002, § 57; *Milatová a ostatní proti České republice*, č. 61811/00, rozsudek ze dne 21. června 2005, § 61). V tomto ohledu tak Soud dospěl k závěru, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Vzhledem k uvedeným závěrům Soud již nepovažoval za nezbytné posoudit zbytek stížnosti týkající se chybějící reakce vnitrostátních soudů na námitky stěžovatelů vůči závěrům znaleckých posudků.

III. Oddělené stanovisko

Soudce Krenc připojil částečně nesouhlasné stanovisko. Ačkoliv se ztotožnil se závěrem většiny ohledně porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy ve vztahu ke dvěma stěžovateli žijícím či vlastnícím nemovitost v blízkosti dolu, nesouhlasil se závěrem o nepřijatelnosti stížnosti *rationae materiae* ve vztahu k ostatním stěžovatelům. Vyzdvihl, že všichni stěžovatelé byli účastníky téhož řízení před vnitrostátním soudem a dovolávali se téhož ústavně zaručeného práva (žít ve zdravém životním prostředí). Přesto většina senátu dospěla k závěru, že pouze u dvou ze stěžovatelů posoudí jejich právo na spravedlivý proces. Zbývající čtyři stěžovatelé tak mohou být zbaveni odpovídajících záruk v podobě nezávislosti a nestrannosti soudu, práva na odůvodněné rozhodnutí či zásad kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní, aniž by Soud shledal rozpor s čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Tento přístup považoval za rozporný jednak se zásadou subsidiarity, jednak s existující judikaturou Soudu (*Okuy a ostatní proti Turecku*, cit. výše, § 65–68; *Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox et Mox proti Francii*, č. 75218/01, rozhodnutí ze dne 28. března 2006; a *Association Burestop 55 a ostatní proti Francii*, č. 56176/18 a 5 dalších, rozsudek ze dne 1. července 2021, § 53–60).